

כתובות דף כב - הביאור המשולב

מקראה - גמרא ד"ה רש"י רש"י ביאור משולב

כב.

תרי ותרי נינהו שני הדיינים כי אמרי לא גזל
הוו להו תרי ותרי הם שניים נגד שניים
והוי ספק ולא מתכשר בהכי להיות דין, דקי"ל
לקמן בפרקין (דף כו.) אין ערער פחות משנים ואף
מוציאי הערער שהשלישי פסול לדון היו שניים :
הגמרא ממשיכה לדון אי ערער איזה סוג פסול
מדובר, האם **דפגם משפחה** שהעידו עליו
שהוא עצד ועצד פסול לדין ולעדות ופסולו נלמד
מ'ק' ו' מאשה שפסולה כדאמר בפ' החובל (ב"ק
פח.) ושם נאמר למסקנא שזה נלמד משניים,
מגזלן ואשה או מגזלן וקטן:

דוחה הגמרא שבפגם משפחה הוי רק **גלוי**
מלתא בעלמא הוא משחתמו את האשרתא
קיום השטר אמאי אין מעידין עליו מאי חשד נוגע
בעדות איכא, הכא דזר זה האם הוא עדיין עבד או
לא לריכין הן לזר, ודזר העשוי לגלות הוא שיצדקו
אחריו האם הוא עובד אצל אדון עד שיצורר הדזר,
ואין עדותן של אלו תלוי בהגדתן, עניין מעשי
להשיאו אישה, ואין אלא מגלי דזר בעלמא שהוא
לא עבד, וזה רק לצורך לצרפו כדיין שלישי לקיום
שטר : **לעולם אימא לך ערער דגולנותא** ואמנם
זה עדות מעשית המחייבת ממון ו**קאמרי** הני
ידעינן ביה אלא שהם אינם מכחישים ואומרים
שלא גזל, אלא שיודעים **דעצד תסונה** על דרכיו
וגם קיים והשיצ את הגולה :

א"ר זירא הא מלתא הדברים שאני הולך
לומר **מרבי אבא שמייע לי** שמעתי ממנו
ואי לאו רבי אבא דמן עכו ואם לא רבי אבא דמן
עכו שהזכירה לי לאחר זמן: **שכחתה שכחיה: ג'**
שישב לקיים את השטר **ומת אחד מהם** עד
שלא חתמו: ולא הספיקו לחתום על שטר הקיום,

במקרה זה צריכים לשנות מנוסח שטר הקיום
הרגיל ו **לריכין למיכתז** [כו'] **במותב תלתא**
הוינא וחד ליתוהי כשהתכנסנו לקיים השטר
היינו שלשה, ואחד איננו דקיום השטר בשלשה
והרואה שנים חתומין זו יאמר ששנים קיימוהו:
ובאופן זה חתימת השניים הנותרים מאשרת
שהיו שלשה שקיימו את השטר

אמר רב נחמן בר יצחק ואי כתב ביה שטרא
דנ נפק לקדמנא זי דינא תו לא לריך ואם
כתוב באשרתא, ששטר זה הגיע לפנינו לבית
הדין, לא צריך להוסיף ולכתוב שאחד איננו ללא
מקרי זי דינא צליר מתלתא: דאינו נקרא בית דין
בפחות משלשה, ואף שלבסוף חותמים רק שניים,
שואלת הגמרא **ודלמא בית דין חצוף הוא,**
ובדשמואל, דאמר שמואל שנים
שדנו דיניהם דין, אלא שנקרא ב"ד חצוף, על
פי דברי שמואל יש אפשרות לכנס בית דין רק
של שניים, ואמנם הוא נקרא בית דין חצוף, ובכל
אופן להלכה אין פוסקים כך וצריכים שלשה
לקיום שטרות.

מתרצת הגמרא **דכתיב ביה** שכתוב בשטר
זי דינא דרננא חשי וכך מוכח שהוא
בית דין חשוב של שלשה, ומסביר רש"י שלא
דווקא שזה היה כתוב בשם הבית דין אלא אורחא
דמילתא נקט הגמרא תפסה בשמו שהוא היה רבנא
אשי ראש ישיבה צמתא בעיר מחסיא זימי רב נחמן
זר יצחק, שהוא מרא דשמעתא שהוא אמר דין זה
דודאי זי דינא דרב חשי לא עצדין צתרינן: שהבית
דין של רב אשי בוודאי לא היו מקיימים שטר
בשניים בלבד.

ממשיכה הגמרא לשאול על כך **ודלמא רבנן**
דבי רב אשי בדשמואל סבירא להו
שאפשר לעשות מעשה בית דין בשניים בלבד,

מתרצת הגמרא דכתיב ביה **ואמר לנא רצנא**
אשי לאזדקוקי ליה ולקיומי שנכתב
 באשרתא במפורש שרב אשי בעצמו ביקש לקיים
 השטר, דכיון דרצ אשי גופיה הזקיקן ליה ודאי
 לתלתא אמר, והיות ורב אשי עצמו ביקש לקיים
 השטר בוודאי הצריך שלשה כפי שנפסק לדינא,
ומביא רש"י פירוש נוסף ויש מפרשין ואמר לנא
 רצנא אשי וכתיבת שמו בלבד מוכיחה
 שהם תלתא נינהו והוא אחד מהם, דוחה רש"י
 פירוש זה ולא נהירא לי דאי רצ אשי חד מנהון
 שאם רב אשי אחד מהם מאי ואמר לנא דכתבי
 ציה: לצורך מה כתבו התיבות "ואמר לנא" מה
 אמר להם, אם הוא אחד מהשלשה (ולדבריהם)
 היה צריך לכתוב לקדמת בית דינא ורבנא אשי):
מתני' האשה שאמרה אשת איש הייתי
וגרושה אני ורוצה להינשא, הרי היא
נאמנת שהפה שאסר כשאמרה שהיא אשת
 איש **הוא הפה שהתיר שחזרה ואמרה** גרושה
 אני **ואם יש עדים שהיתה אשת איש**, ואסורה
 להינשא לאחר **והיא אומרת גרושה אני** ומותרת
 לשוק **אינה נאמנת**, ואין מתירין לה להינשא עד
 שתביא עדים שפנויה היא, **אמרה נשנית** לבין
 העוזדי כוכזים: והרי נאסרת לכהונה בכך, אבל
 כשממשיכה ואומרת **וטהורה אני** שלא נבעלתי
 לעוזד כוכזים: **נאמנת ומותרת לכהן: שהפה שאסר**
הוא הפה שהתיר, ואם יש עדים שנשבת לבין
העכו"ם והיא אומרת טהורה אני שלא נבעלתי
אינה נאמנת ואסורה לכהן, ואם משנשאת נא
עדים בגמרא מפרש להי"א קאי: האם דין זה שבאו
 עדים אחר שנשאת הוא לגבי אשת איש שאומרת
 גרושה אני, או לגבי שבויה לכהן שבאו עדים
 שנשבת הרי זו לא תצא:

גמ' א"ר אסי מנין להפה שאסר הוא הפה
שהתיר מן התורה שנאמר את בתי נתתי
לאיש הזה לאשה, ומשמעות הפסוק דכשהאב
 אומר את בתי נתתי - **לאיש** - **אסרה לכל העולם**
 דלא ידעינן למאן, כי משמע כל איש ואיש ולא
 מסויים וכי אמר הזה היתה לו: הוזה התירה
 לבעלה שהוא האיש המסויים.

שואלת הגמרא - **למה לי קרא** למה צריך לזה
 לימוד מפסוק הרי **סברא היא** - **הוא**
אסרה והוא שרי לה האב אסרה לכל כשאומר
 שנתקדשה ומתירה למקדש מתרצת הגמרא -
אלא כי איצטריך קרא לכדרב הונא אמר רב
דא"ר הונא אמר רב מנין לאב שנאמן לאסור
את צמו כשהיא קטנה או נערה שצידו לקדשה
 (משא"כ משבגרה) כדאמרי' צפ' נערה שנתפתה
 מנין שאלו אמר קדשתיה לפלוני שהוא נאמן לאסרה
 על הכל: מן התורה שנאמר **את צמי נתתי** אלמא
 צדידיה תליא נתינה היות וכתוב בתי נתתי ולא ביתי
 לקח האיש וכו' והימניה קרא למימר הכי: והתורה
 האמינתו לומר כך, ואם כן **לאיש הזה למה לי כיון**
דלאו להפה שאסר מיצעי ליה: שזאת סברא, אלא
 שלימוד האיש הזה **מיבעי ליה לכדתני ר' יונה**
דתני ר' יונה את בתי נתתי לאיש הזה הזה
ולא ליצם אם הוליא שם רע על נישואי אחיו לאחר
 מות אחיו שעכשיו אשתו נופלת לפניו לייבום
 והוא אומר עליה עלילות דברים שאין היצם נידון
 כמוליא שם רע ליענש צמאה כסף והכי מוכח לקמן
 צפרק נערה:

ת"ר האשה שאמרה אשת איש אני ולפיכך
אני אסורה על כולם וחזרה ואמרה פנויה
אני ומותרת להינשא נאמנת,

שואלת הגמרא - **והא שוויה לנפשה חתיכה**
דאיסורא והרי עשתה עצמה כחתיכת
 איסור ואיך ניתרת

אמר רבא בר רב הונא כגון שנתנה חמטלא
לדבריה משל וטעם למה אמרה תחלה
מקודשת אני:

וראיה מברייא שאומרת כך - תניא גמי הכי
אמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה
פנויה אני אינה נאמנת ואם נתנה חמטלא
לדצריה נאמנת הוילי ונתנה חמטלא נאמנת:
 ומעשה גמי באשה אחת גדולה שהיתה גדולה
 בנוי וקפצו עליה בני אדם לקדשה, ואמרה
 להם מקודשת אני, לימים לאחר זמן עמדה
 וקידשה את עצמה, אמרו לה חכמים מה
 ראית לעשות כן, אמרה להם, בתחלה שבאו

שואלת הגמרא - מבדי בכל אופן הרי הם תרי ותרי נינהו ולפיכך זה ספק הבא עליה דינו **זאשס תלוי קאי** מפני ש זא על ספק אשת איש שהוא ב לרת: ואם כן תצא,

א"ר ששת כגון שנשאת **לאחד מעדיה** שאלו מת, דאין זאשס תלוי ללא למי שלזו נוקפו מחמת הספק וזה העד שקידשה הוא לומר צרי לי שמת ולפיכך אין לבו נוקפו ואינו מתחייב בקרבן אשם:

ושואלת הגמרא היא גופה **באשם תלוי** קיימא הרי גם האישה מתחייבת באשם, עונה הגמרא, שגם לגבי האישה מדובר **זאומרת צרי לי** אין לצי נוקפי שצרי לי מפני שעבר זמן רב ואילו היה קיים היה זא:

אמר רבי יוחנן שנים אומרים מת, ושנים אומרים לא מת, הרי זו לא תנשא, מחמת הספק איזו מהם עדות אמת, ואם נשאת לא תצא, שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא,

שואלת הגמרא מאי שנא רישא מה שונה הדין הראשון בספק עדות מיתת הבעל, פסק רבי יוחנן - אם נשאת לא תצא ומאי שנא סיפא בספק עדות שגירשה אם נשאת תצא, **אמר אבוי** - **תרגמה** תפרש להא דר' יוחנן: **צעד אחד** ולאו שנים איתמר, לא דיבר

רבי יוחנן על עדות של שניים ללא עד לומר כו' ועד לומר כו': ולכן ברישא של דבריו בעדות על מיתת הבעל, עד אחד אומר לא מת ועד אחד אומר מת **הימנוהו רבנן לצי תרי** האמינו חכמים כעדות שניים לומר מת, כדאמרינן ציצמות צהאשה מתוך חומר שהחמרת עליה צסופה שאם בא בעלה אתה נותן עליה כל הדברים האלו שנאמר שם במשנה שתצא מזה ומזה ומפסידה כתובה וכו', הקלתה עליה צתחלתה להתירה לינשא מפני שהיא חוששת שמא תתקלקל ולא מינסבא עד דבדקה שפיר: **וכדעולא** וכדברי עולא - **דאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים** העד שאומר שמת נחשבת לעדות שניים והאי

עלי אנשים שאינם מהוגנים לא ישרים, אמרתי מקודשת אני, כדי שיניחוני עבשיו שבאו עלי אנשים מהוגנים עמדותי וקדשתי את עצמי, וזו הלכה העלה רב אחא שר הבירה המוציא ומביא והממונה על שערי משכן הסנהדרין שמקום מושבם היה כבירה וארמון כלשכת הגזית בבית המקדש הנקרא בירה לפני חכמי באושא אחד מעשרה מקומות שגלתה הסנהדרין והיה בזמן התנאים, ואמרו אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת,

בעא מיניה שמואל מרב הקשה שמואל לרב בעניין דומה, אישה ש אמרה טמאה אני אמרה לבעלה נדה אני: וצריך לפרוש ממנה וחזרה ואמרה לו טהורה אני לא הייתי נדה: מהו, מה דינה, האם מותרת לבעלה ללא טבילה, אמר ליה אף בזו אם נתנה

כב:

אמתלא לדבריה נאמנת וגם באופן זה אם מסבירה טעם מדוע שיקרה בהתחלה נאמנת, והוא ג"כ משום הפה שאסר הוא הפה שהתיר, **תנא מיניה ארבעים זימנין** הלכה זו הוא חזר ולמד ממנו ארבעים פעם **ואפילו הכי לא ענד שמואל עונדא צנפסיה** פעם אחת אמרה לו אשתו כן ונתנה אמתלא לדצריה ופירש הימנה עד שטבלה: וכך החמיר רק לעצמו.

ת"ר שנים עדים אומרים מת בעלה ושנים אומרים לא מת, שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה, הרי זו לא תנשא, מחמת הספק שמא היא אשת איש ואם נשאת לא תלא ולקמיה פריך תרי ותרי נינהו: ומסביר רש"י שהגמרא תשאל הרי זו עדות של שניים נגד שניים ומדוע לא תצא, רבי מנחם בר יוסי אומר תצא, אמר רבי מנחם בר יוסי אימתי אני אומר תצא אם נשאת בזמן שזאו עדים אותם שאלו לא מת: והיא אשת איש ואסורה ואח"כ הלכה ונשאת דינה שתצא, אבל נשאת על פי העדים שאמרו שמת בעלה, ואח"כ באו עדים שלא מת לא תצא,

תסמוך על האפשרות שיש לה להכחיש ומינסבא על פי עדים הללו מספק, ולא מירתתא למידק שפיר שאינה גרושה באמת:

שואלת הגמרא ומי חציפה כולי האי שאשה אע"פ שלא נתגרשה תאמר בפני בעלה גרשתני והאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ולפיכך היא אומרת אמת שגירשה,

מתרצת הגמרא הני מילי שאומרת גרשתני ונאמנת היבא דליבא עדים דקא מסייעי לה כשאין עדים שמסייעים לה לשקר, וזה רק היא כנגד בעלה אבל היבא דאיבא עדים דקא מסייעי לה עדי השקר שאמרו שנגרשה מעיזה ומעיזה לשקר בפני בעלה ולומר גרשתני, **ועוד** פירוש לדברי רבי יוחנן רב אסי אמר - כגון דאמרי עדים עכשיו מת היום: עכשיו גירשה, והחילוק הוא מפני שעדות על מיתה ליכא לזרורה אם אמרו טבע זמים, או אכלו ארי, אין לנו יכולין לזרר הדזרים, הלכך לכתחלה לא תינשא, ואם ניסת לא תלא כרנן, וכשניסת לאחד מעדיה: כפי שהעמיד רב ששת את הברייטא לעיל, אבל עדות גירושין שאמרו היום נתגרשה איבא לזרורה אפשר לברר אם נכונה דאמרינן לה אם איתא דהכי הוה שאומרים לה שאם באמת כך היה אחי לן גיטין הראי לנו הגט דנשעתא פורתא לא מהימנא למימר אירכס לי שבזמן מועט לא נאמנת לומר כבר אבד לי הגט:

תנן רבנן אישה שאין אנו יודעים אם היא פנויה או אשת איש, ובאים שנים אומרים נתקדשה והרי היא אשת איש ואסורה להינשא ושנים אומרים לא נתקדשה והיא פנויה הרי זו לא תנשא לאחר: מחמת הספק ואם נשאת לא תצא, אשת איש ש שנים אומרים נתגרשה, ומותרת להינשא ושנים אומרים לא נתגרשה ואסורה הרי זו לא תנשא לאחר ואם נשאת תצא

דקאמר לא מת והעד השני שאומר לא מת הוה ליה חד וזאת עדות יחיד ואין דבריו של אחד במקום שנים, אי הכי אפי' לכתחלה נמי תנשא, ומדוע פסק רבי יוחנן שלכתחילה לא משום דרנא אסי ציממות צפ' שני: ששם רב אסי הביא פסוק זה כטעם על משנה שעניינה גם כן נישואין בחשש איסור, דא"ר אסי הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך ומפרש רש"י במשלי (פרק ד פסוק כ"ד) הסר ממך עקשות פה. לא תעשה דבר שילעיו בו הבריות ויעקימו עליך פיהם: עקשות פה. לשון עקום כמו תם אני ויעקשני (איוב ט) ובמשנה שיניה עקומות ועקושות: ולזות שפתים. עקמימות שפתים שלא ירחיבו הבריות פה עליך:

אבל ה סיפא של דברי רבי יוחנן שעד אחד אומר נתגרשה ועד אחד אומר לא נתגרשה תרווייהו צאשת איש קמסהדי שניה מעידין צאשת איש היתה: כי גם האומר שנתגרשה מודה שהייתה אשת איש, והרי זה כמו שיש כאן שני עדים שהיא אשת איש והאי דקאמר נתגרשה הוה ליה חד ורק אחד אומר שנתגרשה ואין דבריו של אחד במקום שנים.

פירוש נוסף לדברי רבי יוחנן, רבא אמר - לעולם תרי ותרי גינהו מדובר בעדות של שניים נגד שניים וראה ר' יוחנן דבריו של ר' מנחם בר יוסי שאמר בברייטא למעלה שאם נשאת תצא רק בגירושין ולא ראה ולא סבר כך במיתה ולכן לא תצא מאי טעמא ומה הטעם החילוק, בעדות לגבי מיתה אינה יכולה מכתשתו אם יצא בעלה מתברר שהעדות שהעידו שלא מת היא האמת אינה יכולה לומר מת איה, הלכך אי לא דזרי לה שמת ואם לא שברור לה ומרגישה שבעלה מת מירתתא ולא מינסבא מפחדת ולא תנשא לאחר: אבל גרושין יכולה מכתשתו אם יצא בעלה ויאמר לא גירשתין, היא תאמר ותוכל להכחישו בפניו ולהעזיז לומר גירשתני, הלכך אי שרית לה אם תתיר לה להינשא סמכה להכתשה

